

KAPSAM DIŞI PERSONEL AZALTILMALI

Aydınlık Gazetesi, 28.7.2020

Yıldırım Koç

Sendikaların gücünü yavaş yavaş kemiren olumsuz bir gelişme de, toplu iş sözleşmesi kapsamı dışındaki işçilerin sayısı ve toplam işçi sayısı içindeki oranının yüksekliğidir. Eğer bu gidiş önlenemezse, bir süre sonra özel sektörde bazı işyerlerinde sendikaların yetki alması çok daha zor hale gelecek. Ayrıca, greve çıkmak isteyen sendikalar, işyerinde yapılacak grev oylamalarında “hayır” sonucuyla karşılaşacak.

BEYAZ YAKALI İŐİLER VE TEKNİK PERSONEL

Türkiye’de özel sektör işyerindeki çalışan büro personeli ve teknik personel kendilerini genellikle “memur” olarak nitelendirir ve genellikle de işyerinde yürürlükte bulunan toplu iş sözleşmesinin kapsamı dışındadır. Halbuki özel sektör işyerlerinde çalışanların (işveren vekilleri dışında) tümü işçi statüsündedir ve büyük çoğunlukla beyaz yakalı işçidir.

Bu işçilerin hepsinin sendikaya üye olma hakkı vardır. Ancak sendikaya üye olmakla iş bitmiyor. Sendikaya üye olan işçi, çalışma koşullarını belirleme yetkisini sendikaya devrediyor. Eğer sendika, işverenle yaptığı pazarlık sürecinde, kendi üyesi olan bazı işçileri toplu iş sözleşmesinin kapsamı dışında bırakmayı kabul ederse, sendika üyesi olsalar da bu işçilerin toplu iş sözleşmesinden yararlanma hakkı yoktur. Tabii genellikle olan da, bu konumdaki işçilerin sendikal mücadeleye pek katılmamaları, kendilerini mavi yakalı işçilerden “üstün” görmeleridir. Ancak hayat, geçmişte çok yaygın olan bu tavrı hızla değiştiriyor.

Sendika üyesi olan bir kapsam dışı personelin, mahkeme yoluyla bu haktan yararlanması da mümkün gözüküyor. Kapsam dışı bırakıldığından, sendika üyesi olmayan bir beyaz yakalı işçinin dayanışma aidatı ödeyerek toplu sözleşmeden yararlanma yolu da kapalıdır.

Geçmişte beyaz yakalı işçilerle mavi yakalı işçiler arasında ciddi bir örgün eğitim düzeyi farkı olurdu. Bu fark günümüzde büyük ölçüde kapandı. Mavi yakalı işçiler arasında endüstri meslek lisesi ve üniversite mezunlarının sayısı ve oranı hızla yükseliyor. Halbuki birçok işyerinde mavi yakalı işçilerle beyaz yakalı işçiler arasındaki ayrım ve hatta çelişkiler devam ediyor.

Beyaz yakalı işçiler, işyerinde yetkili sendikanın belirlenmesinde ve grev oylamasında toplam işçi sayısına dahil edilirler. Bu nedenle, beyaz yakalı işçilerin mavi yakalı işçilerle birlikte davranması, hepsinin ortak çıkarı açısından son derece önemlidir.

Beyaz yakalı işçilerin bu konudaki davranışını değiştirecek olan da yaşam koşullarıdır. Beyaz yakalı işçilerin çalışma koşulları ilk bakışta mavi yakalılara göre daha uygundur. Ancak, örneğin, beyaz yakalı işçiler genellikle fazla çalışma ücreti almazlar. Toplu iş sözleşmelerinde genellikle kapsam dışında tutuldukları için de, sendikalaşma hakları olmasına karşın, sendikaya üye olmazlar ve sendikal örgütlülüğün gücünden yoksun kalırlar. Gerektiğinde sırtlarını dayayacakları sendikaları veya sendika dışında dernek türü örgütlenmeleri de yoktur.

Kıdem tazminatı hakkına yönelik saldırı, yalnızca mavi yakalı işçileri değil, beyaz yakalılar da dahil tüm işçileri doğrudan ilgilendirmektedir. Bu yıl Haziran ayında başlayan ve Temmuz ortalarında önlenebilen yeni saldırı, büro personelinin ve teknik personelin de haklarını ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

SORUNUN BOYUTLARI

Çalışma Bakanlığı’nın verilerine göre, 2018 yılında toplu iş sözleşmesi imzalanan işyerlerinde toplam 618.580 işçi çalışıyordu. Bu işçilerin 473.047’si taraf sendikaya üyeydi. Bir işyerinde bir sendika toplu iş sözleşmesi imzaladığında başka bir sendikaya üyeliğini sürdüren işçi sayısı çok azdır.

Sendika üyesi olmayanların hemen hemen tamamı kapsam dışı işçilerdir. Bu durumda 2018 yılında toplu iş sözleşmesi imzalanan işyerlerindeki işçilerin yüzde 23,5'i kapsam dışıydı.

2019 yılında toplu iş sözleşmesi imzalanan işyerlerinde toplam 734.143 işçi çalışıyordu. Bu işçilerin 559.983'ü toplu iş sözleşmesinin tarafı olan sendikaya üyeydi. İşçilerin yüzde 23,7'si kapsam dışıydı.

BAZI TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİNİN KAPSAM DIŞI PERSONEL MADDELERİ

Bazı toplu iş sözleşmelerinde yer alan "kapsam dışı personel" maddeleri aşağıda sunulmaktadır:

"Genel müdür, genel müdür yardımcıları, sekreterler, tüm müdürler, tüm müdür yardımcıları, koordinatörler, satın alma ve pazarlama elemanları, yöneticiler, uzmanlar, bölüm ve grup sorumluları, mühendisler, planlama elemanları, tüm bilgi işlem personeli, mimarlar, grafikerler, veterinerler, teknikerler, ithalat ihracat elemanları, santral memurları, arşiv memurları, müfettişler, kontrolörler, tüm memurlar (işletme müdürlüğüne bağlı depolarda çalışan mal kabul memurları hariç), avukatlar, formenler, bu toplu iş sözleşmesinin kapsamı dışındadır."

"Bu toplu iş sözleşmesi taraf işçi sendikasına üye olanlara uygulanır. Ancak, müdürler, müdür yardımcıları, mühendisler, müdür seviyesinde görev yapan şefler, kontrol amirleri (her vardiyada çalışan işçi sayısının % 7'sini aşmayacaktır), ticaret ve maliye uzmanları, genel müdür sekreteri ile muhasebe elemanları, personel servisi elemanları, güvenlik görevlisi ile her işletmede bir açığıbaşı bu sözleşmenin kapsamı dışındadırlar."

"İşyerinde çalışan müdürler, mühendisler, teknisyenler, ustabaşılar, büro memurları, serbest meslek erbabı (avukat, mühendis, mali müşavir gibi), personel puvantörleri, işverenin sırlarına vakıf olabilecek personel (makam şoförü, kurye), genel müdür odacısı bu sözleşmenin kapsamı dışındadır."

"Genel Müdür ve yardımcıları, Koordinatörler, Direktörler, Genel Sekreter, Müşavirler, Müdürler ve Müdür Yardımcıları, Mühendisler, Müfettişler, Teknisyenler, Amirler, Şefler, Postabaşılar, Formenler, Uzmanlar, Büro Personeli, Genel Müdür ve Yardımcılarının Sekreterleri, Odacı ve Şoförleri ile Güvenlik Görevlileri bu toplu iş sözleşmesi kapsamı dışındadırlar."